

Lokalhistorisk skrift for Enebakk
Nr. 3. 2002 Utgitt av Enebakk Historielag

Ign

Slepebåten "Glommen" med tømmerselep på Øyeren. På vei sørover - kanskje mot Sand og Hvitsten

Enebakkinger forteller mer

I dette nummeret dreier det seg om historier fra Dalefjerdingen, og tømmerselep på Øyeren.

Knut Hvitsten og Hilda Sand forteller

Sand og Hvitsten - to gamle gårder ved Øyeren

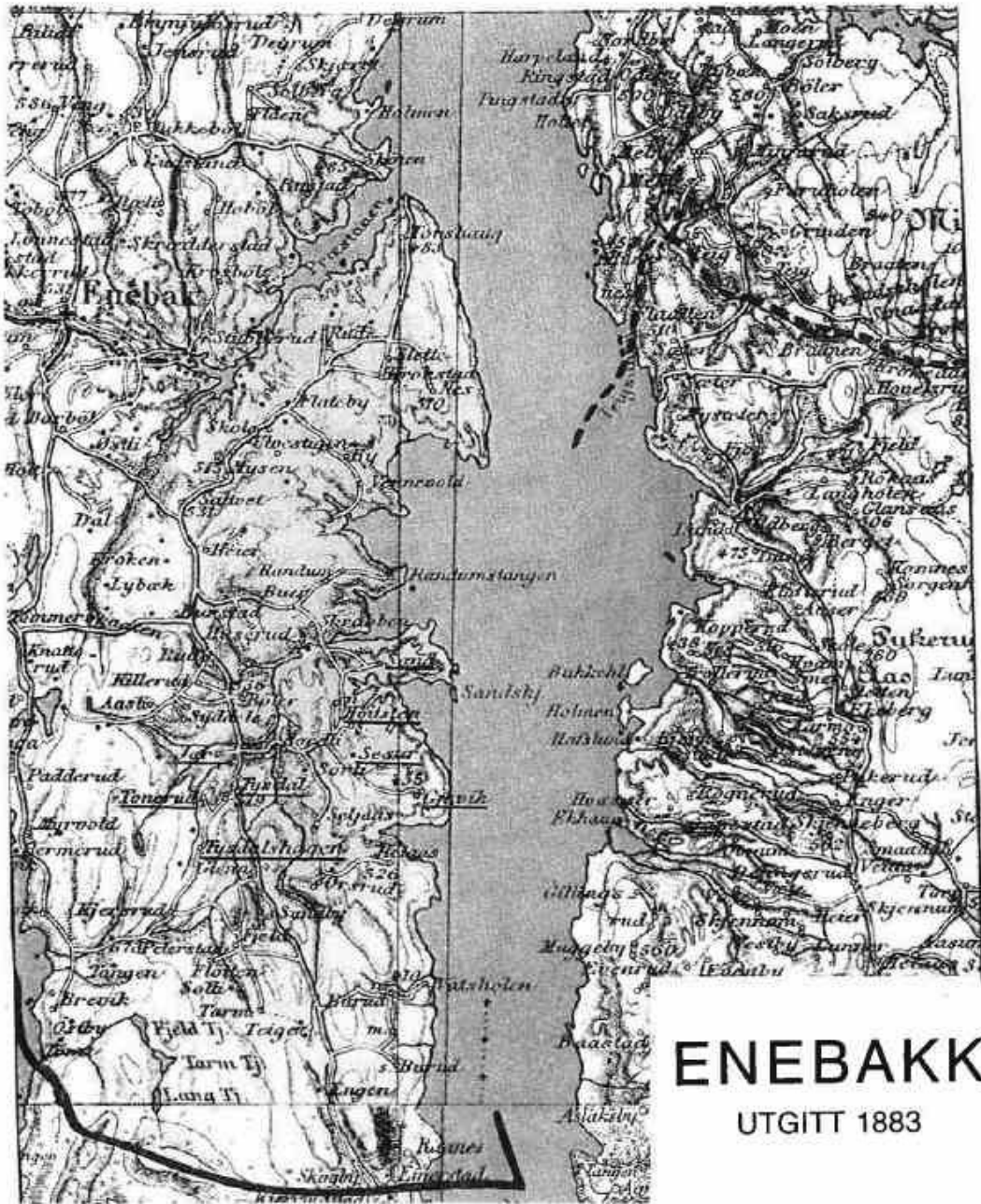
Vi fortsetter nedskrivningen av opptak med gamle Enebakninger. I de to forrige utgavene av IGN i år, har vi gjengitt fra samtale med Sven Aarsrud fra Dalefjordingen, Lina Myren og Lena Eliassen fra Ytre, og Anna Vaslestad fra Kirkebygda. Før stoffet gikk i trykken har etterkommere og slektninger lest igjennom stoffet. Uten unntak synes de det er morosamt at dette nå kommer på trykk. De vil også gjerne ha kopi av kassetten, slik at de kan høre sine forgjengere fortelle. Det vil vi gjerne etterkomme.

Fortsatt er det tre - fire lydassetter med intervjuer som ikke er offentliggjort. I dag skal vi høre hva Hilda Sand og Knut Hvitsten har å fortelle. Hilda døde i 1978 - ett års tid etter at opptaket ble gjort. Knut Hvitsten er født i 1929, og er altså 73 år i dag.

Fakta om steder, navn og slekter som kommer fram på båndene har jeg forsøkt å sjekke. Som tidligere er Enebakk Bygdebok og Enebakk Herred av N. R. Aas brukt som oppslagsverk og støttelitteratur.

Alle andre hendelser og saker det berettes om er gjengitt slik det er fortalt.

Som vi ser på kartet på neste side er Sand og Hvitsten nabogårder. Begge ligger ned mot Øyeren, nord i Dalefjordingen. Dette er antakelig noe av den første bosettingen i Dalefjordingen. Nærheten til en stor innsjø preger livet på disse gårdene, enten det gjelder fiske til matauk, eller tømmerbåten som sleper de store tømmerflakene forbi Sandsskjæret. Derfor tar vi med en del stoff om tømmerlep og slepebåter i dette nummeret.

Kart over Dalefjordingen. Vi finner stedene som omtales: Hvitstein, Sesur, Sand, Tysdalhagen, Jar og Gjevik.

Gnr. 61, Sand i Dalefjordingen

Som Enebakk for øvrig grenser Dalefjordingen i øst til Øyeren Garden Sand ligger ned mot vannet helt nord i kretsen. Jorda er leirjord, men nede ved Øyeren er det et sandområde. Vi tror at dette området har gitt garden navn. Som de fleste gardsnavna i Dalefjordingen har altså navnet et utgangspunkt som er lett å tolke. Sand er første gang nevnt i skrift på 1500-tallet. Dette er vanlig for gårder som var odelsgoods fra gammelt av, og det var Sand.

Sand er en av de eldste gårdene i Dalefjordingen. Den kan ha blitt ryddet så langt tilbake som i eldre jernalder. En mener at Sand da også omfattet det som i dag er nabogårdene Gjevik og Hvitsten. Disse ble egne gardar tidlig i vikingetida.

Sand ligger på en tange og grenser i øst til Øyeren, i nord til Buer på Skåka, i vest til Bøler og i sør til Hvitstein og Øyeren. Utenfor Sandslandet ligger noen små skjær som kalles Sandsskjæra. På kartet ser vi at det er en lang og kronglete gardsvei til Sand. Den tar av fra riksveien ved Jar. Riktignok ligger det flere gardar langs veien, Nordli og Hvitstein, men Sand ligger ytterst. Eiendommen er på ca 200 mål innmark, og ca. 300 mål skog og beite. Opprinnelig var leirholene stupbratte. Nå er noe av det plantet til med skog og noe planert. Jordsmonnet er leire, men altså litt sand ned mot Øyeren.

Videre kan en nevne at hovedbygningen ble bygd i 1934 av materialer fra den gamle skolebygningen (som sto på Tysdal, der også den nye skolen ble bygget: Som de fleste vet ble skolen i Dalefjordingen nedlagt tidlig på 1960-tallet og elevene kjørt til Kirkebygda).

Av plasser kan i nevne Sandshytta, som lå i dråga mot Buer på Hammeren. Huserudraset (1950) tok med seg eller oversvømmet mye av området her. En annen plass var Tangen, som lå på en tange mot Øyeren.

Brukerhistorie

Vi tar med litt av den eldste brukerhistorien, og litt om eiere i nyere tid etter 1900.

Sebjørn Sand er omtalt i 1528, *Per* skattet av garden i 1557/58. Han var antakelig sønn av *Sebjørn*. *Alv* er omtalt i 1593-95, *Anders* i 1600, og *Halvor* i fra 1610 - 1530. Kanskje var han bruker også i 1645, da er det omtalt at *Halvor* ga skatt for seg selv, kona si og ei tjenestegjente.

I 1647 var *Otter* bruker, men han er nevnt som skattefri på grunn av armod både i 1653 og 1660. Kanskje det var grunnen til at det kom inn en bruker til på 1660-tallet, *Hans*.

Så går vi fram til nyere tid, og nærmer oss *Hilda Sand*, som er den som forteller på båndet.

Hans Ramelsen Sand fra Søgarden Tysdal (1860 - 1943) var eier og bruker fram til 1930. Da skjøtet han over garden til eldstesønnen for 30 000 kroner. *Hans Ramelsen* var gift med *Constanse Martinsdatter* fra *Sand* (1862-1912). De fikk barna *Martinius* (f 1889), *Hartvig* (som ble vognmann i Oslo) og *Karsten* var tvillinger (f. 1893). *Karsten* ble bruker på *Nordre Randem* på *Hammeren*. *Datteren Valborg* ble født 1894, og døde som liten.

Martinius giftet seg altså med *Hilda Haga* fra *Tysdalhagen*.

Martinius og *Hilda* fikk tre barn, *Edel* (gift *Bang-Johnsen* i Oslo), *Harald* (som tok over bruket i 1958), og *Asbjørn* (gift med *Gunvor Randem*).

Hilda Karoline Haga er født på *Tysdalhagen* (*Haga* - gnr. 75, bnr. 5) i *Dalefjeringen*.

Foreldrene var *Anton Hansen* fra *Bøler* og *Anna Helene Amundsdatter* fra *Kjærslud*. *Hilda* var nummer tre i søskenflokket, og ble født i 1894. *Anton Hansen* kjøpte *Løken* i *Kirkebygda* av *Enebakk Prestegård* i 1917. I 1929 solgte han *Haga* til *Erik Sand*, og *Haga* ble en del av *Tysdal*. Yngstebroren til *Hilda* het *Martin*. Som mange vet startet *Martin Løken* et av rutebilselskapene i *Enebakk*.

Og dette forteller Hilda Sand i 1977:

Tjeneste på Tysdal og Søgarden Mysen

Hilda starter med å fortelle om de "tjenesteplassene" hun hadde før hun giftet seg og kom til Sand. Hun tjente et år på Tysdal, nabogården til Haga der hun vokste opp, og på Søgarden Mysen på Hammeren (Hilda sier *Mysi*, som var vanlig uttale).

Hilda var på Søgarden Mysen i åtte år. Eieren het Oskar Jacobsen forteller hun. Han var født i 1869 og døde i 1919, og var ugift. Da Hilda tjente på garden var det Oskar og hans mor som bodde der. - Oskar døde før jeg forlot Mysi, - jeg var i begravelsen. Han hadde ikke mye familie, så det var ikke så mange der.

- På Mysi var det bratte bakker, sier Hilda. Hun forteller at høyet måtte veltes til dalbunnen og kjøres opp derifra, da det var for bratt til å kjøre sidelengs i lia. Her lære hun å veve av mor til Oskar. Dette kom godt med i trange tider tidlig på 1900-tallet, da det meste av klær, duker og annet måtte lages hjemme. *Edvard Tonerud* sydde skoene, minnes Hilda. (Edvard eide gården Tonerud fra 1897 til 1937). Mange hadde ikke sko eller måtte spare på skoene. Da ble det å gå barbeint på skolen, i alle fall i sommerhalvåret.

- Jeg gikk å leste for presten Rosenlund. Vi måtte gå hele veien til kjerka, fram og tilbake. Det var nok et par mil. (*Alfred Rosenlund* var prest i Enebakk fra 1907 til 1920. Døde i Oslo i 1927, 78 år gammel, i følge N. R Aas).

Og så ble det Sand

Etter at hun forlot Mysen giftet hun seg med *Martinius Holmsen Sand*. Martinius var eldste sønn på Sand, og Hilda forteller at der var det fire søsken til sammen: Hartvig og Karsten var tvillinger. Hartvig ble vognmann i Oslo (som mange andre bondesønner uten odal fra Enebakk). Karsten kjøpte Nordre Randem på Hammeren. Den fjerde i søskenflokket var Valborg.

-Sandsgutta var gode til å danse, minnes Hilda. Det var dans i "Rudshallen". Johannes Nordby og Bakkeløkken var gode til å soille til dans. Vals, reinlender og pols var de vanligste dansene.

På Sand var det nok å ta fatt på. Garden kjøpte de i 1930. 10 - 12 mjølkekuer skulle håndmjølkes. Sommerne gikk med til å høste høy og korn, her som på de andre husdyrgårdene i bygda. Kornet måtte bindes for hånd.

Men Hilda likte arbeidet, både ute og inne. Hun synes det er trist på gården nå, når kuene er borte (i 1977). Å måtte kjøpe mjølk på butikken synes hun er litt forsmedelig. Mye mjølkemat - graut og velling var hun vant med, og syntes var god mat.

Navn på jorder var Gryta, Taterhaugen, Nordbakken, Sørbakken, Sletta bak fjøset, og Sletta ved stallen.

Inne var det også nok å stelle med. Det ble alltid laget til så det var kjøtt og flesk i saltbaljene på bua. Når den kalv ble slaktet, ble det god mat i huset. Hele dyret ble brukt. Lungemos var også god mat.

Baking var det mye av. Noen gikk rundt å hjalp folk med bakinga. Emma Martinsen, søster til Teodor Wennevold og Nikolaisen (fornavnet kommer hun ikke på) nevnes. Også ølbrygging var vanlig. Den gangen ble ølet laget av sukker og gjær - Tomtebrygg kom seinere.

Såpe ble kokt av aske. Klær ble vasket og "krømpa" på ei fjøl. Skyllinga forgikk i brønnen, sommer som vinter. Klærne ble lagt på en krakk og banka med et banketre.

Men Hilda vil gjerne gjenta: Arbeidet likte hun. Hun skulle gjerne vært sprek nok til å drive på med de kjente oppgavene.

Bar mat fra Haga til Gjevikbakkene

Arbeidet med å bygge veien fra hovedveien gjennom Dalefjerdingsgen og til Gjevik ved Øyeren ble satt i gang tidlig på 1900-tallet. Her hadde faren jobb. Hilda forteller at hun bar mat fra Haga, forbi Tonerud, Jar og til de bratte bakkene fra Nordli og opp til toppen av åsen, der veiarbeidet var i gang. Åtte - ni år var Hilda den gangen.

Holm Ramelsen Sand (1860 - 1943)

Hilda og Martinius Sand med datteren Edel (kanskje fra dåpen i 1920)

		4.9
24/4 13		
cb 520.	Eds Bue An. Varer iflg Bog	2.31
cb 521.	Trin Oppgaard An. Varer iflg Bog	0.44 0.08
cb 542.	Holm Sand An. Varer iflg Bog	3.96
cb 530.	Joh. Salte An. Varer iflg Bog	4.01
cb 502.	Jens Hvidsten An. Varer iflg Bog	1.15
cb 519.	M. Bye. An. Varer iflg Bog	0.36
cb 538.	Spæl. Wammvall An. 2.1 Kj. Sirup	0.53

Fra Enebakk Aktiemeieri's protokoller: På "Meiri" leverte bøndene mjølk og kjøpte varer. Her ser vi at Holm Sand har kjøpt "Varer iflg. Bog" for kr 3.96. Året er 1903.

Martin Olsen Sand.

1890	(for A 142)	Transpikot		1890		1890
Jan 28	abr	Taver	9	23 05		Febr 4
Febr 12	"	"	24	25 96		28
19	"	"	25	28 39		"
"	Fr	gussa	22	28 02	26	Mar 18
Mar 10	abr	Taver	49	17 77		April 19
15	"	"	44	11 53		"
17	Fr	gussa	56		28 15	Jan 6
April 1	abr	Taver	60	25 17		17
5	"	"	68	14 60		25
16	"	"	70	16 35		Febr 16
19	Fr	gussa	80		36 57	"
Mar 7	abr	Taver	90	34 39		26
22	"	"	104	9 61		Febr 7
"	Fr	gussa	58		60 92	25
Apr 11	abr	Taver	116	23 20		Aug 7
16	"	"	121	3 -		11
"	Fr	gussa	91		65 76	16
Febr 11	abr	Taver	129	41 07		Sept 23
16	"	"	144	2 79		26
"	Fr	gussa	51		51 74	"
Aug 6	abr	Taver	153	24 53		Oct 7
Sept 9	"	"	111	27 20		"
17	"	"	170	12 26		"
"	Fr	gussa	109		56 43	6
Oct 7	abr	Taver	212	11 15		8
12	Fr	gussa	116		43 57	10
"	"	gullener			3 49	"
			174	3 66 25	3 66 25	"

Her er en side fra Martin Olsen Sand mellomværende med Meieriet. Martin Olsen Sand var far til Constanse og altså bestefar til Martinus. Protokollen er fra 1890.

Utbygging og forbedring av veien til Gjevik

Hilda fortalte om at hun bar mat til faren som arbeidet med forbedring av veien til Gjevik.

Her gjengir vi fra materiale i Historielagets arkiv som forteller om utbygging av veinettet i Akershus. Slik gikk det for seg da denne veien ble besluttet omlagt:

Enebakk herredstyre anmoder om amtsingeniørens bistand til å stikke og beregne omlegging av Gjevikbakkene. Også dette parti ligger på vegarmen, som går ut fra Dalefjerdingsvegen ved Jar.

Den 4. sept. 1900 ble undersøkelsen foretatt og omkostningsoverslaget som er datert 10. juni 1901, viser en utgift av kr. 5000.— for en lengde av 980 meter alternativt kr. 4.450.— for 880 meter. For begge linjer var det forutsatt en maksimaltigning 1:10 og 4 meters kjørebredde.

Enebakk herredstyre besluttet i møte 10. juli 1902 å bevilge kr. 1.100.— på betingelse av at de interesserte ordnet resten for å få vegen ferdig etter amtsingeniørens plan.

Arbeidet ble iverksatt 26. sept. 1902 og det ble kontraktør Anton Hagen som utførte dette for kr. 1.700.—. Imidlertid tok det ~~en~~ del år før omleggingen av Gjevikbakkene var ferdig. Høsten 1904 var ikke vegomleggingen i kontraktmessig orden, og i 1907 var restarbeidene ennå ikke fullført. Den 28. des. 1909 beslutter herredstyret å overta vegen. Vegstykkehaverne ble samtidig overflyttet til den nye veg.

Forlengelse av Dalefjerdingsvegen fra Borud grind til amtsgrensen foregikk omtrent på samme tid som Gjevikbakkene ble ombygget.

Og så var det Gnr. 62 Hvitstein

Hvitsten er nabogården sør for Sand. Gården blei trolig ryddet like før vikingetida. Bygdeboka forteller at gården var i hevd også i tida etter Svartedauden i 1350. En tror det har vært to bruk i gammelnorsk tid, men så var gården udelt fram til 1700-tallet. Da ble den delt i to omtrent like store bruk. De ble kalt Nordre eller Øvre Hvitstein og Søndre eller Nedre Hvitstein. I 1812-13 ble skylda forandret slik at det nordre bruket ble størst. Det ble da kalt Store-Hvitstein og det søndre Vesle-Hvitstein. Sør for tunet på Store-Hvitsten ligger en ås - St Hansåsen, mens Vesle-Hvitstein har tunet sørøst for åsen (eiere på Vesle-Hvitsten heter *Skullerud*)

Gardsnavnet Hvitstein sikter til at steinen i berget ved St.Hansåsen er hvitaktig noen steder. Hvitstein-navnet forekommer flere steder. Særlig langs Oslofjorden. Opphavet til navnet er som oftest at en finner hvitaktig stein i nærheten.

Bygdeboka forteller at i 1393 er navnet på gården skrevet Huitasteini, i 1528 Huitestein, i 1594 Huidstenn. Vanlig skrivemåte i resten av dansketida var Hvidsten eller Hvidtsten. Uttalen i bygda er "vi'sstein". Garden grenser i øst til Øyeren og Sand, i nord til Sand og Bøler, i vest til Bøler og Nordli .

Garden er på 180 dekar jordbruksareal, 20 dekar havn og ca. 200 dekar skog, og har en strandlinje på 800 meter mot Øyeren. Navn på jorder er Sesur (som opprinnelig var en husmannsplass), Sveltebakken, søjordet og smiustykket. Dette forteller også Knut på båndet. Fra Sesur er det fin utsikt over Øyeren.

Brukerhistorie

Vi tar med litt av brukerhistorien på Store-Hvitstein det siste hundreåret fram til *Knut Hvitsten*, som forteller på båndet.

Vi begynner med *Knut Knutsen* på garden Heiås som tok over garden i 1869. Han bodde på Heiås og dreiv garden derfra. Arvingene etter Knut Knutsen solgte gården i 1892 for kr 10 500 til *Jens Hansen* fra Nedre Buer på Hammeren. Han var gift med *Gina Julie* Ramelsdatter fra

Søgarden Tysdal. De hadde barna *Anna Pernille, Hans Rolf, Karl Jacob, Harald* og *Ole Sigurd*.

Karl Jacob Hvitsten (1882 - 1956) tok over garden for 12 000 kroner og føderåd i 1931. Han var gift med *Jenny Fjeld* fra Søndre Fjeld. De fikk barna Jens (som døde tidlig), Marit, Gerd, Knut og Harald.

I 1956 tok vår forteller over som eier. Han er gift med *Ragnhild Fjeld* (fra Høland) De to har fire døtre, *Reidun, Karin, Sonja, og Jorun*. To er med under intervjuet.

Og dette forteller Knut Hvitsten :

Hest, hestehandling, og utstyr

Knut Hvitsten har stor interesse for hest. I flere år har han deltatt på hesteslepp i Sikkilsdalen. Bilder fra turene blir vist fram. Han forteller også om reiser til hestemønstringer i Ål i Hallingdal. På en tur et år (1967) bl.a. sammen med Emil Randem (fra Randem på Skåka) ble det handlet hest - ikke mindre enn fire stykker. Mellom linjene og delvis på ligger antydninger om at det nok vanket kjøpskåler og mange historier mellom kara på hestemart'nan. En av hestene var ei merr på 4 1/2 år. Selgeren ville nok gjerne bli kvitt hesten, som hadde "fløgi ut" flere ganger. Men med hestevante folk på Hvitsten var det blitt en brukbar arbeidshest av merra.

Knut forteller at jenteungene liker hester og er flinke både til å kjøre og ri, sjøl om de ikke er store nok til å klare å få på hulaget.

Dermed kommer intervjuerne inn på navn på de forskjellige delene av en hestesele. Dette er kunnskap som i stor grad er blitt borte. Selv om hesteinteressen er stor blant mange i dag, er vel ikke akkurat arbeidsselen det vanligste utstyret. Her kommer noen av navnene:

Drotten (foran på selen), bogtre (på hver side av halsen), bukgjorda (reim under buken), springjord, baksæle, rompestjert, og brøstreima. På hulaget er det også navn på de forskjellige delene: pannestol, nakkereim, hakereim, og munnbitt.

For øvrig ventes en folunge på gården. Hingsten *Skjæringsstadsvarten* er faren. Etter gammelt blir folungen en hingst hvis merra er størst på høyresida, er venstresida størst blir det merr. Foreløpig er det litt tidlig i svangerskapet til å si noe sikkert - også i forhold til gamle tegn.

Ku og gris

Hvitstein ligger med bratte lier ned mot Øyeren. Men nå er mye slettet. Knut forteller at det var "loms" nederst, men det har gått bra, og virker stabilt nå. Før jordeplaneringa var det så bratt at en del korn måtte skjæres med ljå (her oppstår en diskusjon om det heter *ljå* eller *lja* på Dalefjerdings-dialekt. Knut sier *ljå*. Men Håkon Heiaas mener at den eldre formen nok var *lja*).

Graset vokser bra, og kuene mjølker bra. Mye bra høy ble kjørt opp i låven som vinterfôr. Det hente nok at høyllassene veltet i de bratte bakkene. Mange "vårbære" kuer gir 300 liter mjølk om dagen.
- Og sier døm oppi ligninga da 'a, når du har så mye mjølk ? undrer Håkon Heiaas. Vel, kara blir raskt enige om at det i alle fall blir mye skatt når mjølka gir såpass store inntekter. De blir også raskt enige om at i forhold til arbeidsinnsatsen på en gard, er ikke lønna for stor. Kuene må mjølkes både lørdag og søndag, uten helgetillegg: - Ingen arbeidsmann i andre yrker vil gjøra det i dag - i alle fall ikke uten 100 % tillegg på timeprisen".

Men Knut vil på ingen måte bare klage. Han er vant til arbeidet fra han var liten. Og mye arbeid er koselig å drive med. For eksempel når han kan ta med seg øks og sag og dra til skogs.

Knut har drevet med råne i 20 år. Nå (i 1977) har han sluttet. Det er ikke mange som driver med purker og smågris rundt på gårdene. De som driver stort har egne råner. Tidligere brukte mange rånen på Hvitstein: Bognerud på Lund (ved Lyseren i Ytre Enebakk) nevnes. Han hadde 12 purker. Det samme hadde Gystad på Durud (også i Ytre), minnes Knut. Det var lang vei, men eierne kom med purkene på bilhenger.

Litt tilbake til de bratte bakkene: Liene måtte pløyas ensfåra - bare en vei, og dermed ble jorda veltet utfør bakken. Jorda seig endover, og det

blei en voll nederst. Med jevne mellomrom måtte jorda kjøres til topps i bakken igjen. Da ble "moldskuffa" tatt fram til det bruket.

Jordenavn på Hvitsten er *Sveltebakken, Søjordet, Eikeholen, og Smiusletta*.

Fiske og St.Hansfest

Det er flere personer på Hvitsten enn på mange andre gårder i disse dager. Med fire unger - alle jenter - og broren Harald på plass blir husholdningen stor.

En ås like ved gården heter St.Hansfjellet. Her var det vanlig med bål, fløtegrøt og St.Hansfest i tidligere tider. Også de senere åra har familien hatt tilstelninger på åsen, men nå mest for familien. Kona på gården - Ragnhild - kom med familien fra Høland til en gard litt lenger ut i Dalefjerdingsken, og flere av søsknene har bygd hus i området.

Jakt og fiske er også en del av hverdagen - delvis som adspredelse men også som matauk. Rev, rådyr og hare jaktes, men eiendomsmn er ikke noe typisk elgeterreng, understreker Knut H. Når det gjelder fiske er det mange gode fiskeplasser; rett ut for Sandskjæra, ved Furuholmen og utenfor Tangen (på Skåka). Lake, gjørs og sik ble tatt, bl.a. i teiner av netting. Hvor er Øyeren dypest? Etter litt diskusjon slås det fast at det er mellom Heiaas på Enebakk-siden og Eikhaugen i Trøgstad. Der er Øyeren 70 meter dyp.

"Sesur - lite og trangt, men min skjønneste tid det var her"

En husmannsplass under Hvitsten heter Sesur. Låven på plassen sto til 1952. Det var plassert en slåmaskin i låven, slik at en slapp å transportere den fra gården når graset skulle slåes.

Etter et gammelt sagn gikk det "ei huelaus purke" på plassen. Dette ble nok av og til brukt i barneoppdragelsen, når unga skulle være stille. "Går du ikke og legger deg nå, så....".

Husmannsplassen Sesur ligger fint til, med utsikt over Øyeren.

"Bestefaren til Raanes (på Sundby i Dalefjerdingsken) var husmann på Sesur, forteller Heiaas. Det bekreftes av Knut, som også kan fortelle at i noe murpuss på låven, var følgende ript inn: "*Dette mitt barndomshjem, lite og trangt, men min skjønneste tid det var her*". Hvem har rippet inn dette? Jo, en antar at det er *Anton Kristiansen, fra Raanes i*

Dalefjerdingen. Historien er denne, kan karene på båndet fortelle: Anton Kristiansen jobbet med tømmerlep på slepebåten Rauma, på Øyeren. Båten med slepet gikk langsomt. Alle som har vokst opp langs Øyeren husker tømmerbåtens langsomme og taktfaste "tøff - tøff - tøff". Da båten begynte å nærme seg Hvitsetein-landet, tok Anton Kristiansen lett båten og rodde inn til land og gikk opp til Sesur. På en av disse turene ble inskripsjonen utført.

Var det slik det skjedde? Tja, hvorfor ikke. Det er i alle fall sikkert at Anton Kristiansen jobbet på slepebåten "S/S Rauma". *Asbjørn Gran* har sørget for å utgi "Dagbøkene fra slepebåten S/S Rauma på Øyeren. Årene 1899 - 1900", som vi gjengir deler av på de neste sidene.

"Jeg har kanskje min interesse for "elva" og fløyten fra min far" skriver Gran i forordet., "Derfor ble jeg glad da jeg tilfeldig kom over disse gamle dagbøkene fra "Rauma" skrevet av Anton Kristiansen, født på Raanes i Dalefjerdingen".

Dette er en annen tømmerbåt: "Glommen"

Diverse slæbning udført
af "Rauma" sommeren '99.

Torsdag 18. Maj
2 Bomme til Øveren og lagt ned
12 tyller fra Nylandsdalen

Fr. 19. 500. 14 Bøer Bøhnsdalen
fra Nyland til L. strøm

Ti. 23. Læk fra Lertungen
til Brækkem og Præstev
fulgt Præstevæmmen, Løkke
skrubt.

To. 25. Læk fra Brækkem
til Præstev & tyller fra
Øret til Ravnslæk & Bomme
til Øveren

A. Kristiansen.

S/S "Rauma"

Dette er Anton Kristiansen, og noen sider fra dagboken. Vi leser om "Diverse slæbning udført av "Rauma" sommeren '99". "2 Bomme til Øveren..." torsdag 18. Maj, og "500 Tylter Bøhnsdalen fra Nyland til L. strøm".

No. 8 June 1 Deposition in Chittenden 2 July.

To 13 8 Boston for returned
 to Dover
 Q 14 21 copies for Paul
 August from 1 item in Webster's

Q 22 4 copies of Handbook for
 to show to Webster

To 29 1 item to Dover
 packet & copies for Webster's
 1 deposition for record,

2 deposition on for 21

Bookend and 2 Boston to
 confirm in Webster
 1 Hooker for packet to the
 by 1 for Webster

To 4 8 copies of his story.

Q 5 5 Boston for the his
 from August from copies
 in Webster

To 6 2 Boston for Webster
 to Dover 1 copy for the
 example to Webster's

To 7 2 Boston for Dover
 copy for Hooker to Paul
 1 and from for deposition to
 2 copies for Paul to Webster

Arbeidet med tømmeret på "elva" var sesongarbeid, enten det var på slepebåten eller i lensene.

Vi gjengir en side fra lønningsboken til Anton Kristiansen for 1896 og 1897, fra Fetsund lenser. På debetsiden er noen summer tatt ut kontant og "Sygekassen" er betalt med kr 5.00. På kreditsiden er den inntjente lønnen ført opp. I 1886 hadde Anton hatt arbeid i litt over halve året; 6 Maander 4 dage a Kr 36 : kr 220. 80 . Året etter hadde det vært arbeid en måned lenger; og dessuten hadde månedslønnen gått opp med 2 kroner; 7 Maaneder 2 dage a Kr 38 :kr 279.93 for 1897.

1896	1897
Debitor	Kredit
Kontant - 40 00	Dr Lønnning
Do . . . 125 00	6 Maander
Do . . . 30 00	4 Dage a Kr 36 220.80
Sygekassen 5 00	<u>Kr 220.80</u>
Kontant 20 00	
<u>Kr 220.80</u>	
	1897
Kontant 150 00	Dr Lønnning 7 Maad.
Sygekassen 5 00	7 Dage a 38 279.93
Kontant 124 93	<u>Kr 279.93</u>
<u>Kr 279.93</u>	

Lønningsbok for Anton Kristiansen
fra Fetsund lenser for årene
1892 - 1897

Bygningen på Store-Hvitstein

Allsidig forteller

Knut Hvitsten synger to sanger for intervjuerne på båndet. Det er godt gjort: Uten å famle etter ord eller tone, og uten akkompagnement av noe slag, framføres to sanger: Den ene huskes som en av ønskekonsertslagerne fra 50-tallet, den andre er nærmest en skillingsvise. Kan noen av leserne hjelpe med flere opplysninger om sangene ?

På neste side kommer tekstene:

*Kom mot kveld han trett fra jordet, var det hun som hilste ham.
 Var det hun som dekket bordet, og bar maten stille fram.
 Hver bekymmer som han bar på, alt han ikke greide mer,
 Ga hun kloke gode svar på, og det går nok skal du se.*

*Hun var varm og mild i røsten, full av livsens tro og liv,
 Alltid ønsket hun at høsten, gav dem lønn for strev og slit.
 Sent og tidlig gikk hun med han, snart i fjøs og snart i stall.
 Nei hun orket ikke se han, slite kroppen syk og skral.*

*I den gamle verkenskjolen, som hun helg og søkten bar,
 Var hun lyset, var hun solen, selv om him'len skyet var.
 Og når kveldssol stille gløder, over åker, jord og vann,
 La hun hendene i skjødet, for å synge han en sang.*

*Glemt var slit og strev for føden, og han følte sangen slik;
 Finnes under aftenrøden, noen mann så trygg og rik.
 Er vår jordteig tung og drive, får vi sette ryggen til.
 Vi er to om dette livet, det skal gå om begge vil.*

Og den neste:
*Det sto to jenter og planta kål,
 De prata så mye om giftermål,
 Og heil falla, hei falla - og ja og ja !*

*Det stor to matros og hørte derpå,
 I kveld skal vi til jentene gå,
 Og hei falla, heifalla - og ja og ja!*

*Og vi skal stanse dere med stikker og strå,
 Så ingen matros skal inn til oss gå,
 Og hei falla, hei falla, og ja og ja !*

*Så blåste der opp en sydost vind,
 Og døra fløy opp og guttene inn
 Og hei falla, heifalla - og ja og ja !*

De tre eldste barna til Gina og jens Hvitsten, Anna pernille, Hans Rolf og Karl Jacob.

Amtskolen i Enebakk 1908 -09. Olga Hvitsten f. 1891 (søster av Jacob) er nr. to fra venstre i første rekke. De andre i første rekke er Ingeborg Eriksen, Konstanse Katterud Stang, og Dagny Hobøl. Bakre rekke er fra venstre Ragnvald Jordet, Thorolf Stang, Johan Næss Alfred Rud og frøken Isaksen.

Karl Jacob Hvitsten og kona Jenny fra Søndre Fjell

Og så forsvant ostehøvelen ut av landet....

I IGN nr. 2 i 1999 (faksimile nedenfor) skrev vi om ostehøvelen som har sitt opphav i Enebakk: Hans Petter Christiansen limte fyrstikkesker for Jølsen Fyrstikkfabrikk som 8-åring. Som voksen arbeidet han som snakker på Lillehammer, og i 1923 kom ideen med en "høvel" til å skjære osten.

Nå - 2002 - er det ikke lenger plass til slik produksjon i Norge. Den eneste ostehøvelfabrikken i Norge ligger også på Lillehammer. Høyt kostnadsnivå og sterk krone gjør at utflagging vurderes. "Vi kan ikke drive med negativt resultat, og må vurdere andre løsninger" sier daglig leder ved Thor Bjørklund & sønner. De har produsert ostehøveler på Lillehammer helt siden 1925 (kopi fra Dagens Næringsliv, 3.september i år)

FRA FYRSTIKKESKER TIL OSTEHØVEL

" En dag, trolig rundt 1923, kom det en bonde på ski- og møbelfabrikken for å selge en fire-kilos ost. Der sto det tre snekkere og jobbet. Hans Petter Christiansen var en av dem. Han sa: "Vi får vel smaka på først", og så tok han snekkerhøvelen sin og skar av noen skiver. Så kommenterte han: "Det hadde vært fint og hatt en høvel til osten, så kunne vi gjort slik snekkera gjør". En tid seinere kom en av de andre som hadde vært til stede og viste fram en enkel prototype på det som skulle bli en verdenpatent."

Vurderer å flagge ut ostehøvelen

Først overtok amerikanerne
Frois, så skal Jordan lage
tannbørstene sine i England,
og nå kan det være ostehøve-
lens tur.

Strømsborg & Enersen A.s

EL. INSTALLASJON

1912 ENEBAKK - TLF.: 64 92 63 00

All i elektrisk

E elfag

RØRLEGGERFIRMA

ERIK KJELGAARD

1914 YTRE ENEBAKK

TLF : 64 92 46 39

ALT ARBEID I VVS UTFØRES

LEVERANDØR AV THERMIA VARMEPUMPER.

-fagkunnskap gir trygghet.

BYGG- OG TØMMERMESTER

Per-Erik Østlie a.s

1914 YTRE ENEBAKK - Telefon: 64 92 39 39

KONTORADRESSE: VÅGSENTERET

POSTADRESSE: POSTBOKS 132

1914 YTRE ENEBAKK

TELEFON: 64 92 39 39

TELEFAX: 64 92 39 30

Ny bok fra Enebakk

Eilert Buer, som i 1999 ga ut boka fluktruter gjennom Enebakk, kommer med ny bok på nyåret. "Et bygdesamfunn i vekst og utvikling" er satt som tittel så langt. Boka handler om vekst og utvikling i Enebakk fra 1945 og fram til i dag. Denne ganen får vi bl.a. mange historier fra det sport og idrett i bygda. "Fotballen ruller igjen", "Dyktige håndballjenter - da fotball ble treningsball", "N.M. i terrengløp med start fra Bøndernes Hus 1946", "Enebakks fremste idrettsfolk gjennom tidende", er noen av kapitlene. Men også temaer som "Svenskefrokost på skolene", "Arbeidsbusser og trafikken til Oslo", "Voksendåp i Børterelva" og "Da kommuneadministrasjonen ble styrt av en håndfull personer", står på programmet.

Etter planen vil boka foreligge som et tillegg til den tradisjonelle påskekrimen. Men spenning kan det bli også i Enebakk-boka: "Dramatiske fester på bygdelokalet" er også tittelen på et kapittel.

Bli medlem i Enebakk Historielag. Ta kontakt !

Leder: Bjørn Marthinsen, tlf. 64 92 60 47

Kasserer: Arne Krogstad, tlf. 64 92 60 34

TITTEL:

IGN

ISSN:

1501-4479

UTGIVER:

Enebakk Historielag

BLADETS ADRESSE:

Flisby'n Forlag

Håkon Tysdal

Blomsterveien 24 B

2005 Rælingen

Tlf./faks: 63 83 22 73

TRYKK:

Bjørn Bunes Trykk as

Sweigaardsgt. 34, Oslo

UTGIVELSER PER ÅR:

4